

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2017

Klára Smudová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Klára Smudová

Sociální podnik Naše Café – cesta klienta z terapeutické
komunity do zaměstnání

Olomouc 2017

Vedoucí práce: Mgr. Jana Olejníčková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. listopadu 2017

Klára Smudová

Děkuji vedoucí mé práce, Mgr. Janě Olejníčkové, Ph.D., za vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svým sestřám, Mgr. Tereze Smudové a Bc. Kristýně Smudové, za konstruktivní připomínky a technické poznámky. Závěrem chci poděkovat participantům praktické části mé bakalářské práce, za ochotu podělit se o své zkušenosti.

OBSAH

ÚVOD	7
<i>I TEORETICKÁ ČÁST</i>	9
1 VYMEZENÍ A DEFINICE POJMŮ	9
1.1 Sociální podnik	9
1.1.1 Legislativní vymezení sociálního podnikání	10
1.2 Terapeutická komunita	11
1.2.1 Terapeutické komunity pro drogově závislé v českých zemích	12
1.3 Pracovní rehabilitace a resocializace v doléčovacím programu.....	13
2 SYNDROM ZÁVISLOSTI	15
2.1 Kritéria závislosti.....	16
3 P – CENTRUM OLOMOUC	18
4 SOCIÁLNÍ PODNIK NAŠE CAFÉ	21
4.1 Programy rehabilitace jinde.....	22
<i>II PRAKTICKÁ ČÁST</i>	24
5 CÍL PRÁCE	24

6	POPIS METODY A VZORKU	25
7	SBĚR DAT A POPIS VZORKU	26
8	ZÁZNAM ROZHOVORU	27
9	ZÁVĚRY	34
10	DISKUZE	36
11	SHRNUTÍ	40
	SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	41

ÚVOD

V dnešní době jsme schopni odstraňovat poškozené orgány a nahrazovat je funkčními, dokážeme sestrojít protézu chybějící končetiny, rok co rok s lepšími výsledky. Za pomoci elektrod jsme schopni nahlédnout do lidského mozku a pozorovat jeho funkce, a to nemluvím o dalším nepřeborném množství neuvěřitelných výkřiků lékařské, a jiné technologie, která nám umožní získat, co nemáme, nebo vzít, co nechceme. Avšak jedna z věcí, kterou žádný přístroj nevymaže, ani neodstraní, je syndrom závislosti, proto není ani divu, že je to stále ožehavé téma v celém našem světě.

Inspirací pro téma mé bakalářské práce, Sociální podnik Naše Café - cesta klienta z terapeutické komunity do zaměstnání, mi byla osobní zkušenost v sociálním podniku Naše Café, kde jsem pracovala jako baristka. Naše Café je sociální podnik, provozovatelem je Sociální družstvo Stabilita Olomouc, které je dceřinou společností P-centra v Olomouci. Tento sociální podnik zaměstnává osoby po léčbě závislostí. Spolupráce s lidmi, kteří si prošli drogovou závislostí, a po úspěšném absolvování léčby v terapeutické komunitě se ocitli tady; mě přesvědčila, že sociální podnik Naše Café je smysluplná forma resocializace a rehabilitace. Dalším podnětem ke zpracování tématu mé bakalářské práce bylo absolvování týdenní zážitkové stáže v terapeutické komunitě Fénix v Bílé Vodě.

Práci jsme rozdělili do dvou částí. V první části se budeme věnovat sociálnímu podniku Naše Café z teoretického hlediska. V první kapitole definujeme a vymezujeme pojmy sociální podnik, terapeutická komunita, pracovní resocializace a rehabilitace. Druhá kapitola pojednává o syndromu závislosti, diagnostických kritériích závislosti. Dále pokračujeme třetí kapitolou, ve které zmiňujeme cíle P – centra Olomouc a popisujeme jednotlivé služby, které P – centrum nabízí. Ve čtvrté kapitole se zabýváme vznikem Sociálního podniku Naše Café a objasňujeme jeho cíle.

Praktická část obsahuje rozhovor, jehož cílem bylo zjistit, zda klientům tréninkové pracoviště pomohlo se stabilizací a v následném uplatnění v pracovním životě. Zahrnuje stanovení cíle, dílčích cílů, popis metody, sběru dat, vzorku a diskuzi.

Doufáme, že naše práce bude přínosem pro praxi jako zdroj informací o provozování sociálním podnikem. A snad by naše práce mohla sloužit i jako inspirace pro další osoby se zájmem o tuto problematiku, které by chtěly dál toto téma zpracovávat. Toto téma by si jistě zasloužilo další zpracování, jelikož zdrojů a materiálů k tématu je pramálo.

I TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části bakalářské práce se zabýváme definicí a terminologickým vymezením pojmů sociální podnik a terapeutická komunita, dále se zaměříme na sociální podnik, syndrom závislosti, P-centrum a hlavně na sociální podnik Naše Café.

1 VYMEZENÍ A DEFINICE POJMŮ

V první kapitole se zabýváme odborným vymezením termínu sociální podnik, terapeutická komunita a programy pracovní rehabilitace.

1.1 Sociální podnik

Sociální podnik, který se váže k sociální ekonomice, se vyvinul v posledních patnácti až dvaceti letech a byl dokončen s podporou Evropské komise. Sociální ekonomiku, pilíř sociálního podniku, můžeme v nejširším slova smyslu označit za ekonomiku, která svým působením zlepšuje sociální podmínky pro okolí. Sociální podniky vznikaly převážně pro potřebu integrace osob se zdravotním postižením do zaměstnání. Později se zájem o pracovní rekvalifikaci rozrůstal i do jiných sfér, například mezi osoby dlouhodobě nezaměstnané, dále pak zaměstnávání absolventů škol, a postupně vyvstávají další, v tomto kontextu neřešené, oblasti zájmu, jako jsou azylanti, nebo osoby, které byly propuštěné z vězení (Hunčová, 2007).

Syrovátková (2010, s. 17) uvádí: „*Pojem sociální nemusí znamenat jen slabý či vyloučený, ale jeho význam je mnohem širší a to zejména v sociální ekonomice a v sociálním podniku.*“

Pokud bychom pátrali po jednoznačné definici sociální ekonomiky a sociálního podniku, dozvěděli bychom se, že v České republice jednoznačná

definice neexistuje. V Evropské Unii jsou dané teze platné v kontextu času a místa, kde vznikly (Hloušek, 2012).

Společnost REVES (in Hloušek 2012, s. 17) definuje sociální podnikání jako: *„Produkce statků a služeb obchodního i neobchodního charakteru s cílem sociálním a to podniky, které uplatňují demokratickou účast svých členů a zaměstnanců; podniky sledující cíle solidarity a obecného zájmu a které nerozdělují svůj zisk mezi podílňiky“*.

Sociální ekonomiku definuje společnost EMES (in Syrovátková 2010, s. 15). Uvádí: *„Pojem sociální ekonomika sdružuje podniky družstevního charakteru, vzájemného prospěchu a pojišťování společnosti, nadace a další typy neziskových organizací, které sdílejí některé principy, které se spojují se „třetím sektorem“ moderních ekonomik. Organizace sociální ekonomiky se liší od soukromého ziskového sektoru tím, že jejich primárním cílem je sloužit potřebám svých členů nebo širšímu veřejnému zájmu namísto maximalizování a rozdělování zisku mezi členy nebo podílňiky. Také se jasně odlišují od veřejného sektoru, přestože mohou dostávat veřejné dotace pro naplnění své mise. Jsou totiž sebeřízenými soukromými organizacemi s pravidlem „jeden člen – jeden hlas“ na svých valných shromážděních.“*

První sociální podniky byly z valné většiny dotované prostředky majitele, nebo zaměstnávaly osoby popsané výše na úkor zisku firmy. Dnešní model sociálního podniku zaujímá spíše stanovisko inkluze, cílové skupiny mají být začleněny do ekonomického chodu firmy, jak jen to situace dovoluje. Tato šance uplatnění zvyšuje pocit sebeuplatnění a seberealizace (Hunčová, 2007).

1.1.1 Legislativní vymezení sociálního podnikání

Přesto, že problematika sociálního podniku je zaštitěna v řadě zákonů, informace jsou obecné a žádný zákon, jak již bylo zmíněno výše, sociální podnik nedefinuje ani s přesností nevymezuje.

Jedním ze zákonů, které se nepřímou vztahují k sociálnímu podniku, a to v oblasti chráněného pracovního místa, je zákon č. 435/2004 Sb. o

zaměstnanosti. V části třetí, o zaměstnávání osob se zdravotním postižením, zákon v § 75 vymezuje chráněné pracovní místo jako: „*Chráněné pracovní místo je pracovní místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let. Chráněným pracovním místem může být i pracovní místo, které je obsazeno osobou se zdravotním postižením, pokud je vymezeno v písemné dohodě mezi zaměstnavatelem a Úřadem práce. Dohoda se uzavírá na dobu 3 let*“.

Dne 15. 5.2017 bylo vydáno usnesení Vlády České republiky o schválení návrhu věcného zákona o sociálním podnikání. Dle zmíněného usnesení by měl být návrh zákona o sociálním podnikání předložen Vládě České republiky do 31. srpna 2017 (Úřad vlády České republiky, 2017).

Zákon má dle Českých novin (2017) jasně definovat sociální podnik a stanovit kritéria pro zřizování sociálních firem.

1.2   *Terapeutická komunita*

Dle Kaliny (2008) byl pojem terapeutická komunita prvně použit v roce 1946 v Londýně.

Kratochvíl (1979, s. 13) rozčleňuje terapeutickou komunitu na dvě roviny:“ *Širší pojetí terapeutické komunity jako formy organizace léčebné jednotky a užší pojetí jako psychoterapeutické metody*“. Dle Kratochvíla (1979) v širším pojetí klienti přestávají být pouze pasivními konzumenty terapie, naopak jsou vedeni k tomu, aby se podíleli na rozhodování fungování komunity. Organizační struktura, kterou představuje terapeutická komunita v širším slova smyslu, usnadňuje a umocňuje terapeutické působení a vynakládá vědomé úsilí na využití všech možností personálu i klientů. V užším pojetí je terapeutická komunita jistým modelem společnosti, v němž člověk žije jako doma. Pokud terapeutická komunita nabízí dostatečné možnosti diferencování rolí a program s různorodými činnostmi, pak do ní pacient promítá své vztahy, problémy a konflikty z předchozí zkušenosti a tvoří se základní materiál, se kterým se dále terapeuticky pracuje. Klient se

učí bezprostředně poznávat svůj podíl na vytváření konfliktů a současně dostává možnost vyzkoušet i jiné formy chování a jejich společenský dopad.

Kalina (2008) píše, že každá terapeutická komunita je jedinečná, a jakékoliv zobecnění tohoto pojmu není platné. Komunity se snaží vycházet z potřeb svých členů. Ve světě je obvyklé rozdělení terapeutických komunit do dvou proudů: demokratické, pro osoby s poruchami duševního zdraví a osobnostního vývoje, a hierarchické, pro osoby drogově závislé.

Nešpor (2007) popisuje některé typy terapeutických komunit. V první řadě jsou to terapeutické komunity, které ve svých zařízeních zprostředkovávají léčbu dlouhou přibližně 4 měsíce – tzv. střednědobou léčbu. Dále uvádí terapeutické komunity, které buďto pracují se specifickou klientelou, tedy, zaměřují na léčbu těch, kteří se kromě závislosti potýkají také s duševní nemocí, nebo pracují ve specifickém prostředí, například ve vězení. Posledním uvedeným typem jsou klasické terapeutické komunity, kde léčba trvá přibližně jeden rok. Léčba se většinou dělí na úvodní stadium (do 2 měsíců), stadium primární léčby (až 10 měsíců) a stadium navrácení do společnosti (trvá přibližně rok, pokud v to zahrneme i léčbu v doléčovacím zařízení).

1.2.1 Terapeutické komunity pro drogově závislé v českých zemích

Dle Skály (in Nevšímal, 2004) se v České republice zrodila první protialkoholní léčebna roku 1909, ve Velkých Kunčicích. Léčebna byla provozována 5 let. O rok později vznikla v Brně první protialkoholní poradna, která během války zanikla a byla obnovena až po dvaceti letech.

V České republice je významnou osobností Doc. MUDr. Jaroslav Skála, jako zakladatel systému péče o osoby se závislostí u nás, a také první léčebny pro alkoholiky, která se řídila komunitními principy. Spolu s dalšími spolupracovníky, J. Rubešem a E. Urbanem založili speciální výcvikový systém pro budoucí psychoterapeuty s názvem „SUR“. Tento výcvikový

system se považuje za nejvýznamnější, a také první výcvikový program v naší historii, který nabízel komplexní psychoterapeutický výcvik ve větším rozsahu (Nevšímal, 2004).

Nevšímal (2004) líčí v době komunistického režimu u nás velmi nízký výskyt léčebných prostředků pro osoby závislé na nealkoholových drogách. Osoby, které měly v té době nejčastěji problém s látkami jako pervitin či braun, byly léčeny podle postupů standardních pro léčbu osob závislých na alkoholu. Vzrůst ilegálních drog v České republice nastal až po pádu komunistického režimu, a tím nastala i potřeba přicházet s novými prospěšnými léčebnými postupy pouze pro tuto specifickou skupinu.

Dle Těmínové (in Nevšímal, 2004) byla první terapeutická komunita, určena výlučně pro osoby závislé na nealkoholových drogách, založena občanským sdružením SANANIM v Němčicích roku 1991.

1.3 Pracovní rehabilitace a resocializace v doléčovacím programu

Hartl, Hartlová (2000, s. 507) definují resocializaci takto: „*Opětovná socializace u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční*“.

Hartl, Hartlová (2000, s. 504) definují rehabilitaci takto: „*V psychologii nejčastěji péče o zpětné začlenění člověka do každodenního života, příp. do práce, po odeznění příznaků duševního onemocnění*“.

Osoby, které absolvovaly léčbu v terapeutické komunitě, mají vyhlídky na pracovní uplatnění značně ztížené, a to z důvodu častých zápisů v trestním rejstříku, nedostatku praxe a vysoké míry nezaměstnanosti.

V problematice pracovního i socializačního procesu osob se závislostí se užívá obou těchto termínů, jelikož osoby závislé na drogách se potýkají jak s problémy s resocializací, tak i s rehabilitací. Klienti doléčovacího programu potřebují většinou pomoc se zařazením do společnosti i se zařazením do

pracovního procesu. Pro účely naší bakalářské práce jsme se rozhodli, že se primárně zaměříme na rehabilitaci, jelikož hovoříme o návratu osob závislých na drogách do zaměstnání.

2 SYNDROM ZÁVISLOSTI

Ve druhé kapitole se zabýváme syndromem závislosti, dále se v podkapitole zaměřujeme na kritéria závislosti dle Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch (DSM – 5).

Pokud budeme chtít definovat syndrom závislosti, v České republice se opíráme zejména o 10. revizi Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN -10).

Něšpor (2011, s. 9) uvádí: „*Závislost je to, co odpovídá definici závislosti podle mezinárodní klasifikace nemocí (MKN – 10)*“.

Před vymezením syndromu závislosti diferencujeme pojem uživatel, a to z důvodu, že je následně v naší práci často užíván.

Dle Kooymana (2004) se z uživatele drog stává jedinec závislý na drogách tehdy, když mu droga začne poroučet. Droga se stává bezprostřední nutností, a podle ní se vše podřizuje.

Mezinárodní klasifikace nemocí (2014, s. 198) definuje syndrom závislosti jako: „*Soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládání při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, prioritní užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav. Syndrom závislosti může být pro specifickou psychoaktivní substanci (např. tabák, alkohol nebo diazepam), pro skupinu látek (např. opioidy) nebo pro širší rozpětí farmakologicky rozličných psychoaktivních substancí.*“

Kooyman (2004, s. 22) definuje závislost takto: „*Závislost je pokračující škodlivý proces, ve kterém se původně adaptivní jednání vymyká z kontroly a začíná být samo problémem.*“

Kudrle (in Kalina, 2003) hovoří o nedoložených důkazech o tom, že by s sebou příčina závislosti nesla jasný model. Stejný autor (2003, s. 91) uvádí: „*Nejčastěji jde o kombinaci řady faktorů – například určité fyziologické*

faktory, buď hereditární, nebo získané, se kombinují s psychologickými nebo sociokulturními při vytvoření závislosti“.

2.1 Kritéria závislosti

Jakub Minařík, Vladimír Kmoch (in Kalina, 2015) definují drogu jako látku, která se prokazuje těmito vlastnostmi:

1. Psychotropní účinek – mění to, jak se na svět díváme a jak jej prožíváme.
2. Možnost závislosti - časté a pravidelné užívání látky může způsobit závislost.

Dle Americké a psychiatrické asociace (2015) rozčleňujeme znaky závislosti do několika skupin.

První skupinu tvoří kritéria související s narušením kontroly uživatele.

- 1) Postupné zvyšování množství užívaných látek.
- 2) Opakovaná a neúspěšná snaha uživatele regulovat či vysadit dávky.
- 3) Uživatel tráví většinu svého času užíváním látky, snahou látku pro sebe obstarat, či stavům odeznívání účinku látky.
- 4) Silná touha neprodleně užít drogu

Ve druhé skupině kritérií jsou zahrnuty sociální dysfunkce způsobené užíváním drog.

- 5) Neúspěšnost v pracovních, školních, domácích a jiných povinnostech uživatele.
- 6) I přes nárůst a stupňování sociálních problémů stále pokračuje konzumování látek.
- 7) Absence či omezení pracovních, volnočasových a sociálních aktivit v důsledku užívání drogy.

Třetí skupina kritérií se skládá z oblasti rizikového užívání.

8) Užívání látky trvá nadále, i přes výskyt fyzických obtíží způsobených konzumací drogy.

9) Jedinec stále užívá látku, i když se fyzické problémy nadále zhoršují.

Poslední skupinu tvoří farmakologická kritéria.

10) Neustálé zvyšování dávek, aby uživatel docílil požadovaného stavu.

11) Při náhlém přerušení stálých dávek se u uživatele dostaví abstinenční příznaky, jenž uživatele nutí k okamžitému dodání látky, často z důvodu odeznění těchto příznaků. Tyto příznaky jsou pro různé látky a způsoby užívání odlišné.

Uvedená kritéria závislosti nemají daleko ke kritériím Světové zdravotnické organizace v Mezinárodní klasifikaci nemocí (v naší práci uvedena výše v kapitole 2). Některé symptomy DSM-IV jsou stejné jako známky MKN-10. Trochu překvapí to, že se mezi známkami závislosti v DSM – IV nevyskytuje bažení (craving) (Nešpor, 2007).

Pro stanovení diagnózy závislosti se u pacienta musí objevovat nejméně tři kritéria z popsanych kritérií v DSM-IV (Nešpor, 2007).

3 P – CENTRUM OLOMOUC

V této kapitole popisujeme co je P-centrum Olomouc a čím se zabývá. Je to pro nás důležitá kapitola, zejména pak úsek o doléčovacím centru, jelikož se P-centrum podílelo na vzniku kavárny Naše Café.

Spolek P – centrum je nestátní nezisková organizace, založena roku 1994. Poskytované služby zaštiťuje zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách. Služby jsou určeny dětem, dospívajícím i dospělým, kteří jsou ohroženi užíváním drog a dělí se na Poradnu pro alkoholové a jiné závislosti, rodinné centrum U mloka a mediační centrum, centrum primární prevence a doléčovací centrum. Sociální družstvo stabilita Olomouc, dceřiné družstvo P – centra, provozuje sociální podnik – kavárnu Naše Café (Dolejš, 2012).

Poradna pro alkoholové a jiné závislosti (odborné sociální poradenství)

- Dle § 37 zákona č. 108/2006 Sb. definuje odborné sociální poradenství takto: *„Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Služba podle odstavce 3 obsahuje tyto základní činnosti: a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, b) sociálně terapeutické činnosti, c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“*

Dle Dolejše (2012) tvoří cílovou skupinu poradny pro alkoholové a jiné závislosti osoby od 15 let, jejichž jazykem je čeština nebo slovenština, kteří jsou uživateli drog a nadále v této situaci nechtějí setrávat. Dále osoby závislé na návykových látkách nebo hazardním hráčství, a chtějí tento stav změnit, a osoby, které jsou negativně ovlivňovány svým nejbližším okolím a situaci chtějí změnit. Službu mohou využít i jedinci se zdravotním

postižením, u osob se sluchovým postižením je nezbytné, aby si zajistili překlad do znakové řeči (Dolejš, 2012).

Rodinné centrum U mloka a mediační centrum - Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dle § 65 zákona 108/2006 Sb. jsou: „*terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti: a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, c) sociálně terapeutické činnosti, d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*“.

Služba je poskytována bezplatně, rodinám s dětmi ve věku 6 – 15 let. Mezi hlavní cíle služeb patří práce s dětmi, upevňování jejich hranic a přijetí pravidel a podpora samostatnosti dítěte. Dále pak podpora ve zdokonalování schopností řešit konflikty v rodině a podporovat samostatnost v rozhodování se ve složitých situacích (Dolejš, 2012).

Centrum primární prevence – dle Dolejše (2012) se centrum zaměřuje na prevenci užívání legálních i nelegálních drog, a to převážně na základních a středních školách. Pracovníci se také snaží o prohlubování informovanosti v této oblasti v řadách učitelů, pedagogů, vysokoškolských studentů. Cílovou skupinu tvoří školní mládež ve věku 6 – 19 let. Dále pak děti sociálně ohrožené – děti z dětských domovů, výchovných ústavů, apod.

Doléčovací centrum (Služba následné péče) - dle § 64 zákona 108/2006Sb. jsou služby následné péče charakterizovány takto: „*Ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly lůžkovou péči ve zdravotnickém zařízení, absolvovaly ambulantní léčbu nebo se jí podrobují, nebo osobám, které abstinují. Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti: a) sociálně terapeutické činnosti, b) zprostředkování kontaktu se společenským*

prostředím, c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“.

Dle P – centra [b.r.] je možný výběr délky programu, a to šesti nebo osmi měsíční. Klient může využít možnosti chráněného ubytování za úplatu. Pokud klient využívá možnosti chráněného bydlení, je nutnou podmínkou současně využívat službu doléčovací program. Nicméně klient, který navštěvuje službu doléčovací program, nemusí mít zprostředkované chráněné bydlení.

Služba je určena osobám ve věku od 18 let se závislostí na návykových látkách/hazardní hře, které bezprostředně před nástupem podstoupily rezidenční léčbu, v minimálním rozsahu 3 měsíce. Doléčovací program není hrazen klienty (Dolejš, 2012).

Jelikož P – centrum úzce souvisí se vznikem Sociálního podniku Naše Café, jak je zmíněno výše, je důležité podotknout, že práce v kavárně je určena výhradně pro klienty P – centra, kteří využívají službu Doléčovací program. Klient, který se uchází o tuto službu, musí před nástupem podstoupit rezidenční léčbu, tedy nejčastěji právě v terapeutických komunitách. Je to pro nás důležitý poznatek, jelikož se v naší práci zabýváme cestou klienta z terapeutické komunity do zaměstnání – a to v konkrétním případě zaměstnání v kavárně Naše Café, sociálním podniku.

4 SOCIÁLNÍ PODNIK NAŠE CAFÉ

Informace podané v této podkapitole jsme čerpali na základě osobních zkušeností, rozhovoru klíčových pracovníků a z internetových zdrojů.

Tuto kavárnu zaštiťuje Sociální družstvo Stabilita Olomouc, které bylo založeno v roce 2012, na základě výzvy č. 30, pro předkládání grantových projektů OP LZZ „Sociální ekonomika“, Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost, v operačním období 2007 – 2013, jejímž vyhlášovatelem je Česká republika – Ministerstvo práce a sociálních věcí – odbor implementace fondů Evropské unie. Projekt byl v minulosti financován Evropskou unií a státním rozpočtem České republiky. Sociální družstvo Stabilita Olomouc je dceřiné družstvo P – centra Olomouc.

Družstvo je subjektem, který vymezuje obchodní zákoník (dále taky dle obchodního zákoníku mezi sociální podniky řadíme společnosti s ručením omezeným). Dle tohoto zákoníku je družstvo dle § 221 společenství neuzavřeného počtu osob, které je založeno za účelem podnikání, sociálních anebo jiných potřeb svých členů. Sociální družstva mají velkou tradici už od 50. let 20. století. V 80. letech 20. století se velká spousta sociálních družstev dostala na vysokou technickou a kvalifikační úroveň, a to v oblasti integrace (kvality začleňování osob se zdravotním znevýhodněním do pracovního programu). Sociální družstva v ČR podnikají ve všech oborech a službách, přičemž největší skupinu u nás tvoří výrobní sociální družstva (Syrůvková, 2010).

Dle Šedy [b.r.] je primárním cílem projektu resocializace osob na návykových látkách nebo na hazardních hrách. Vzhledem ke zhoršující se situaci na trhu práce je provoz této kavárny také vhodnou příležitostí pro získání praxe, která by těmto lidem mohla usnadnit jejich další následnou adaptaci. Klíčovými vedoucími pracovníky jsou certifikovaní baristé, kteří mají na starosti provoz a proškolení zaměstnanců, ale také pracovníci P – centra, dohlížející na provázanost doléčovacího centra a kavárny Naše Café.

Kavárna je provozována v principech sociálního podnikání a dodržuje Standardy sociálního podnikání. Počet zaměstnanců z řad cílových skupin činí nejméně 40%. Proškolení baristé a pracovníci P – centra dodržují zásady práce s cílovou skupinou, a řídí se etickými principy. Pracovní podmínky jsou přizpůsobeny specifickým potřebám zaměstnanců z cílové skupiny, kavárna je zcela abstinenční.

4.1 Programy rehabilitace jinde

Zajímalo nás, jaké obdobné programy rehabilitace v České republice existují. Proto jsme se zaměřili i na další sociální podniky, z nichž následně uvedeme pár vybraných programů s obdobnými cíli a pracovní klientelou, jako kavárna Naše Café.

V roce 2016 se otevřela nová provozovna kavárny Naše Café a to dortovna Naše Café. Tento sociální podnik provozuje Sociální družstvo Stabilita, stejně jako výše zmíněnou kavárnu Naše Café. Vyrábí se zde dorty pro kavárnu, ale i jiné potahované dorty. Tento provoz je také podpořen Evropskou unií. Cílem podniku je zaměstnávání osob se závislostí a jejich sociální rehabilitace. Projekt začal 1. 6. 2016 a trvání projektu je až do 31. 5. 2018 (Šeda, 2017).

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (2017) působí na území České republiky Café Therapy s. r. o. se sídlem v Praze. Byla založena v roce 2005 a provozovatelem je SANANIM Charity Services, s.r.o. Projekt je zapojen do operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

EIKÓN – terapeutická dílna se nachází v Brně od roku 2001 a zabývá se prodejem výrobků – biblických ikon. Dílna je součástí společnosti Podané ruce o. s.. Kromě osob se závislostmi se firma zaměřuje také na osoby po výkonu trestu a občany bez přístřeší.

Sociální podnik KOVOLES o. p. s. najdeme ve Žďáru nad Sázavou a je na trhu od roku 2011. Podnik zaměstnává primárně osoby se závislostí a

osoby dlouhodobě nezaměstnané v oblasti lesnictví – sázení stromků, úklid a pálení klestu apod. Dále pak provozuje zámečnickou a kovářskou dílnu.

V závěru této podkapitoly bychom rádi vysvětlili pojmy výše zmíněné, jako s.r.o., o.s. a o.p.s.:

Společnost s ručením omezeným (s.r.o.) – dle Syrovátkové (2010) je to typ obchodní společnosti, která patří v ČR k nejrozšířenějším. Výhodou je nízký základní kapitál, omezené ručení a nízká administrativní náročnost. Avšak tato společnost má povinnost vést účetnictví.

Občanské sdružení (o.s.) – stejný autor uvádí, že toto sdružení musí založit nejméně tři osoby, jedna z nich musí být starší 18 let. Všechna o.s. potřebují dobrovolníky, to jsou lidé, kteří mají chuť pomáhat druhým. Jedná se o neplacenou činnost, kterou upravuje zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, avšak pokud nechce o.s. podporu státu, nemusí se těmito podmínkami řídit.

Obecně prospěšná činnost (o.p.s.) – jedná se o právnickou osobu, která nabízí veřejně prospěšné služby dle stanovených podmínek, které jsou totožné pro všechny uživatele. Zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatelů nebo zaměstnanců společnosti, ale musí být znovu vložen do poskytovaných služeb (Syrovátková, 2010).

II PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části stanovujeme cíl a dílčí cíle práce, dále pak tato část obsahuje popis metody, sběr dat a popis vzorku, dále diskuzi a závěry práce.

5 CÍL PRÁCE

Cílem práce je zjistit, zda klientům práce v projektu Naše Café pomohla se stabilizací a v následném uplatnění v pracovním životě.

DÍLČÍ CÍLE

- 1) Zjistit, zda slouží práce v Naše Café jako prevence relapsu.
- 2) Zjistit, zda pracovní příležitost přinesla potřebnou seberealizaci.
- 3) Zjistit, zda klientům vyhovuje pracovat s osobami se stejnou minulostí.
- 4) Zjistit, v čem byla práce v tréninkové kavárně odlišná od běžného zaměstnání.
- 5) Zjistit, zda byla kavárna připravena na možné komplikace.
- 6) Zjistit, jaké pracovní dovednosti si účastníci výzkumného šetření za dobu v kavárně osvojili.
- 7) Zjistit, jak jim pomohla při zařazení do pracovního procesu terapeutická komunita.

6 POPIS METODY A VZORKU

Hlavní metodou pro naše kvalitativní výzkumné šetření jsme zvolili metodu strukturovaného rozhovoru.

„V kvalitativním výzkumu se často hovoří o tzv. hloubkovém rozhovoru strukturovaném a nestruturovaném. Strukturovaný rozhovor se řídí předem určeným tématem rozpracovaným do jednotlivých otázek, nestruturovaný připomíná spíše volné vyprávění. Oba tyto dva typy hloubkového rozhovoru obsahují fáze: přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, analýzy dat, psaní a interpretace výzkumné zprávy (Svoboda, 2012, s. 55).“

Kvalitativně orientované výzkumy mají kořeny především ve fenomenologii, která zdůrazňuje subjektivní hlediska jednání lidí, a tudíž tyto výzkumy připouštějí existenci více realit. Cílem kvalitativního výzkumu je porozumění smyslu, ne jen vysvětlení jevu, jako v kvantitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum pracuje s menšími skupinami a jedná se v něm o docílení jedinečnosti. Rozhovor je metodou sběru dat, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a participanta. Strukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že při něm tazatel postupuje podle přesně připraveného textu, má nachystané přesné formulace otázek i jejich pořadí. Zásadní je, že tazatel při strukturovaném rozhovoru k otázkám nepřidává vlastní komentář, pouze čte otázky a zaznamenává odpovědi (Chráška, 2007).

Pro naše výzkumné šetření jsme si zvolili strukturovanou formu rozhovoru, který čítal 13 otevřených otázek. Rozhovorem jsme zjišťovali informace o tom, jak se k práci naši participanti dostali, proč o ni měli zájem, zda potřebovali k této práci nějaké specifické dovednosti, také jestli nastaly v práci nějaké krizové situace a jestli tyto situace byly podchyceny, dále také zjišťujeme možnost profesního růstu pracovníků kavárny.

7 SBĚR DAT A POPIS VZORKU

Participantů byli před začátkem rozhovoru ujistěni o anonymitě, byly jim vysvětleny cíle výzkumného šetření, a po seznámení s průběhem rozhovoru byli poučeni o možnosti od rozhovoru odstoupit. Rozhovor probíhal v přátelské atmosféře v říjnu 2017, otázky byly kladeny v tempu vyhovujícím participantům a byl ponechán dostatečný čas na odpověď.

Pro výzkumné šetření byli osloveni čtyři zaměstnanci kavárny Naše Café, dvě ženy a dva muži. Všichni tito participantů prošli léčbou závislosti, v kavárně pracují nejdéle ze všech zaměstnanců a někteří jsou zde od samého počátku. Všichni tito participantů dosáhli během těchto let značného pracovního posunu. Byli tedy pro nás vhodnými kandidáty k rozhovoru. Rozhovor byl následně vyhodnocen a zpracován v následující diskusi.

8 ZÁZNAM ROZHOVORU

1) Kde jste se o kavárně Naše Café dozvěděli a jaké byly podmínky přijetí?

Participant A) O kavárně jsem se dozvěděl v P- centru. Podmínky byly takové, že jsem byl klient doléčovacího programu a před tím jsem absolvoval terapeutickou komunitu.

Participant B) O kavárně jsem se dozvěděla v P-centru, když jsem tam byla jako klient. To byla taky podmínka.

Participant C) O kavárně jsem se dozvěděla, když jsem se začala blíže zajímat o doléčovací program P-centrum v Olomouci, kam jsem se rozhodla po léčbě v terapeutické komunitě nastoupit. A pro nástup do P-centra je podmínkou předchozí léčba, tak je to taková řada navzájem se podmiňující.

Participant D) V P-centru, přičemž podmínkou bylo být po léčbě závislosti a abstinence.

2) Proč jste se ucházeli právě o tuto práci?

Participant A) Tato práce mě v té době nejvíce zajímala a měl jsem s tím i zkušenosti. Také se mi líbil vedoucí tým kavárny.

Participant B) Vždycky jsem chtěla pracovat s lidmi a taky mě zajímala káva, byly to nové možnosti. Tenkrát jsem odešla z jiné práce, abych mohla pracovat v Naše Café.

Participant C) Ještě v průběhu léčby v TK jsem měla vizi (přání), že bych chtěla pracovat v kavárně. Vždy to pro mě bylo synonymem pro milou, bezpečnou a inspirativní práci. Takže jsem měla velkou radost, že se o ni mohu ucházet. Vždycky mě bavilo komunikovat s lidmi.

Participant D) Protože nebyly kladeny podmínky typu čistý trestní rejstřík, taky proto, že zde byl individuální přístup a pomohli mi při získávání pracovních návyků. Také mi to přišlo jako zajímavá práce.

3) Museli jste prokazovat nějaké pracovní zkušenosti před nástupem do kavárny Naše Café?

Participant A) Ne, musel mě jen schválit zbytek týmu v kavárně.

Participant B) Ne, nic po mě nechtěli, jen jsme měli schůzi, tam nám vedoucí řekli, jak to asi bude probíhat, pravidla a tak.

Participant C) Ne, kavárna byla připravena mě vše naučit.

Participant D) Ne.

4) Je pro vás nepříjemné/příjemné pracovat s jinými lidmi s drogovou minulostí? Proč?

Participant A) Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel, takže mi to asi nevadí.

Participant B) Ze začátku to byla velká výhoda, ale po pár letech už mi to vadilo. Stále nastupovali noví klienti a já jsem v tu dobu měla jiné priority. Pořád se to opakovalo. Klienti byly na začátku v novém životě a já už si ho budovala.

Participant C) Asi se nedá říct, jestli příjemné či nepříjemné. Má to své pro i proti. Výhody byly určitě na začátku, kdy to pro mne bylo velmi motivační vidět ty, kteří už fungují delší dobu. Rozhodně si rozumíme v problémech, které „normální“ lidé nemají a nepochopili by je, na druhou stranu, jak už se člověk posouvá dál, tak mě to už občas trochu zatěžuje „motat“ se pořád ve stejném okruhu lidí. Připomíná mi to stále dokola mou minulost, na kterou sice nejde zapomenout a ani by se nemělo, ale trochu to brání v tom se od ní odpoutat, odrazit.

Participant D) Je to pro mne příjemné, řešíme podobné problémy a dokážeme si pomoci.

5) Je pro vás náročné, že mnozí návštěvníci kavárny vědí, že zde pracují lidé po léčbě závislosti? Proč?

Participant A) Ze začátku byly někdy nepříjemné otázky od zákazníků, až vlezlý. Ale teď to beru s velkým nadhledem. Mluvit o své minulosti mi nevadí.

Participant B) *Ani ne, nikdy jsem se nesetkala s negaci. Naopak, lidi byli zvědaví a do kavárny je to táhlo. Nedělalo mi problém se s nimi o tom bavit.*

Participant C) *I tohle má pro mne dvě strany. Mně nevadí mluvit o své minulosti, pokud se o to někdo zajímá a jsem svým způsobem pyšná na projekt kavárny, jehož jsem součástí a i na to, že to značí, že se mi podařilo zvládnout se dát do pořádku. Ale v novém životě jsem i chtěla navázat nějaký partnerský vztah, a když třeba přišel do kavárny někdo, kdo se mi líbil, tak pro mne bylo těžké (vlastně nemyslitelné) ho třeba oslovit, protože lidé ať chtějí nebo ne, tak trpí předsudky. Ale nikdy jsem se vlastně nesetkala v rámci kavárny s nějakými negativními reakcemi, spíš lidé vyjádří podporu.*

Participant D) *Zprvu to pro mě bylo náročné, kvůli předsudkům lidí, ale s žádnou negativní reakcí jsem se nesetkal.*

6) Myslíte si, že Vám pobyt v terapeutické komunitě pomohl při následném začlenění do pracovního procesu? Jak?

Participant A) *To je individuální. Jsou lidi, kteří nikdy nepracovali a jen fetovali. Já makal a fetoval. Nebyl u mě problém s pracovním fungováním.*

Participant B) *Určitě ano. Naučili mě řádu, pokoře. A hodně mi to zvedlo sebevědomí. Už když jsem ukončila léčbu, věděla jsem, co chci a zatím si stále jdu.*

Participant C) *Určitě, protože součástí programu TK je i pracovní terapie, kde člověk musí plnit povinnosti i časový harmonogram a dodržovat řád, což se potom přenáší i do pracovního procesu.*

Participant D) *Terapeutická komunita mi určitě pomohla, získal jsem pracovní návyky a zodpovědnost.*

7) V čem byla pro vás práce v projektu jiná, než kdybyste pracovali v běžné kavárně?

Participant A) Byla jiná v přístupu hlavních baristů a týmu. Hodně jsme komunikovali. Měli jsme často pracovní schůze, kde se všechno v klidu řešilo. Taky jsme měli pracovní supervize v P- centru.

Participant B) Hodně to bylo o komunikaci, dalo se o všem mluvit a řešily se problémy. Měli jsme často porady, to jinde většinou nejde. Taky tu bylo čisté prostředí, jako bez drog.

Participant C) Rozhodně pro mne bylo velmi cenné, že se nemusím stydět za to, kdo jsem a odkud jsem přišla. Velmi to člověku ulehčí a rychleji se začne cítit v pracovním prostředí jistěji a lépe. Moje minulost s sebou nese důsledky, které mne budou ještě dlouhou dobu provázet (dluhy) a v Naše Café jsou na toto připravení a ochotní pomoci. Nemusela jsem se bát, že se někde nějak provalí má minulost, když bych nechtěla, aby se o tom vědělo. Kdykoli jsem měla a mám nějaký problém, i když jsou to třeba chutě a myšlenky na drogy, můžu s nimi vyjít ven a nikdo mne neodsoudí. A ještě jedna věc, veškeré mé dílčí úspěchy, kterých dosahuji, jsou oceňovány uznáním a společnou radostí, ale v běžném životě si ostatní neuvědomují, co pro mě nebo pro nás tyhle maličkosti znamenají.

Participant D) Měli jsme každých 14 dní setkání, kde jsme si mohli otevřeně o všech problémech promluvit. Je zde uplatňován individuální přístup, je to chráněné prostředí a je zde možnost profesního růstu.

8) Nastaly v kavárně, či v týmu kavárny nějaké stresové situace, které ve Vás vyvolávaly myšlenky na drogu?

Participant A) Pracovní ne, tento problém jsem nikdy neměl. Spíše vztahové s kolegy, někdy to bylo těžké a kolikrát jsem se hodně naštvál, tam mi to blesklo hlavou. Ale vždycky jsme to nakonec vyřešili.

Participant B) *Mnohokrát, ze začátku a právě jsem využila možnost to říct a ochránit se. Musím říci, že byl skvělý tým v kavárně.*

Participant C) *Ne. Ale spíš proto, že já, naštěstí, moc s chutěmi nebojuji. Respektive když se dostávám do stresu, tak chutě nejsou tím, co by mne napadlo.*

Participant D) *Ano, nejhorší byl asi stres, se kterým jsem se naučil postupem času pracovat.*

9) Počítalo se podle Vás v projektu s krizovými situacemi a následným řešením?

Participant A) *Ano, krizové situace se řešily. Na schůzích, jak jsem říkal. Taky jsme to mohli řešit s garantem, když jsme chtěli. Ale vedoucí spíš upřednostňovali řešit krizovky s celou skupinou.*

Participant B) *Za mě ano, když jsem potřebovala, pomoc nebo podpora se mi vždycky dostala, ať už od vedoucích nebo v P- centru. Ale když se poruší abstinence, tak to nikoho nezajímalo, to byl okamžitě vyhazov.*

Participant C) *Ano, myslím, že to je jeden z předpokladů tohoto projektu, že takové přijdou. Záleží, co je považováno za krizové situace. Ale do teď kavárna zvládla vše.*

Participant D) *Určitě byl prostor na řešení krizových situací, což mi hlavně zpočátku hodně pomáhalo. Mohli jsme o problémech otevřeně hovořit s nadřízenými.*

10) Jak dlouhou dobu v kavárně Naše Café pracujete, a jak se za tu dobu změnila Vaše pracovní pozice?

Participant A) *3,5 roku. Nejdřív jsem začínal jako umývač nádobí a občas jsem pekl zákusky, potom jsem dělal číšníka a dostal jsem se k přípravě kávy. Teď jsem ve vedoucí pozici. Mám pod sebou nové klienty P-centra.*

Participant B) Od začátku. Od obsluhy myčky, servírka, baristka, až po vedoucí směny.

Participant C) V kavárně pracuji 2 roky. Začínala jsem na pozici obsluhy a po necelém roce jsem se zaučila na baristku a nastoupila za kávovar. Čímž se ze mě stala i vedoucí směny.

Participant D) Pracuji zde 4 roky a v současné době jsem na pozici barista – vedoucí směny.

11) Jaké pracovní dovednosti jste si podle Vás za dobu v kavárně osvojili?

Participant A) Pečení dortů, to bych řekl jako hlavní. Jde mi to a baví mě to. Hodně jsem se toho dozvěděl o kávě. A hlavně se posunul můj postoj právě v řešení nepříjemných situací na pracovišti. Už na to koukám jinak.

Participant B) Mám ráda práci s lidmi, takže jako servírka jsem byla šťastná a zároveň mě bavilo obsluhovat kávovar, naučit se správně připravovat espresso a také umět latte art. Kávová kultura mě moc zaujala, i lidé, kteří k ní patří.

Participant C) Spoustu dovedností kolem kávy, latté art, alternativní přípravy. Práce s penězi, s lidmi, s podřízenými a kolegy, respekt vůči nadřízeným, i když s tím stále trochu bojuji, komunikace i řešení problémů.

Participant D) Obsluha kavárny, příprava kávy, stal se ze mě tedy barista.

12) Myslíte si, že by Vám tyto dovednosti pomohly při hledání nového pracovního místa?

Participant A) Ano, ale ten problém bych neměl ani před tím. Mám pracovní zkušenosti.

Participant B) Určitě ano.

Participant C) Určitě.

Participant D) Určitě ano, o kávě a provozu v kavárně jsem dříve nevěděl nic a i do budoucna bych se kávě rád věnoval.

13) Doporučili byste práci v kavárně Naše Café dalším lidem, kteří právě absolvovali léčbu v terapeutické komunitě?

Participant A) Ano a doufám, že ty možnosti se rozšíří.

Participant B) Upřímně, dnes už ne, projekt pro lidi se závislostí v kavárně už skončil. Ale máme dortovnu.

Participant C) Určitě. I když třeba jenom na rozjezd. Protože to není práce úplně pro každého.

Participant D) Určitě ano, je tu chráněné prostředí bez alkoholu, vstřícné vedení a možnost se něco naučit.

9 ZÁVĚRY

Zjištění, zda klientům práce v projektu Naše Café pomohla se stabilizací a v následném uplatnění v pracovním životě, vyplývající z rozhovorů s participanty výzkumného šetření:

1) Zjistit, zda slouží práce v Naše Café jako prevence relapsu.

Z rozhovorů prokazatelně neplyne, že práce v Naše Café vede k prevenci relapsu, nicméně se domníváme, že tím, že je kavárna zcela abstinenční a klienti mají při práci podporu odborníků, může kavárna působit preventivně proti opětovnému užívání drogy.

2) Zjistit, zda pracovní příležitost přinesla potřebnou seberealizaci.

Všichni naši participanti začali jako umývači nádobí a postupem let se propracovali až na vedoucí místa. Navíc jsou si všichni jisti, že by jim zkušenosti nabyté v Naše Café pomohly při hledání nového zaměstnání. Jednoznačně jim práce poskytuje seberealizaci a během pracovních let v kavárně Naše Café získali také nutné zdravé pracovní sebevědomí.

3) Zjistit, zda klientům vyhovuje pracovat s osobami se stejnou minulostí.

Nepodařilo se jednoznačně zjistit, zda klientům vyhovuje práce s osobami se stejnou minulostí. Z odpovědí poloviny participantů spíše vyplývá, že zprvu je to vyhovující a postupem času, je to obtěžující. Toto naše zjištění se přímo opírá o odpovědi na otázku rozhovoru číslo 4. Nicméně polovina participantů vypověděla, že jim tato práce s lidmi stejné minulosti vyhovuje.

4) Zjistit, v čem byla práce v tréninkové kavárně odlišná od běžného zaměstnání.

Z rozhovorů bylo zjištěno, že práce v tréninkové kavárně je odlišná od běžného zaměstnání, a to zejména přístupem vedení. V kavárně Naše Café byly po dobu projektu pravidelně konány porady, klienti měli péči odborníků, byl jim poskytován individuální přístup. Navíc klienti mohli být upřímní, co se jejich minulosti týče a pracovali v prostředí bez alkoholu a samozřejmě i drog. Prostor bez alkoholu není samozřejmostí, v kavárnách nejen v Olomouci se alkohol běžně podává.

5) Zjistit, zda byla kavárna připravena na možné komplikace.

Kavárna byla na komplikace dobře připravena. Jednak se pořádaly společné schůze, kde se komplikace ihned řešily, a to ještě dříve než by mohla vzniknout velká krize. Dále kavárna klientům poskytovala v součinnosti s P-centrem odborné vedení. Komplikacím se jistě předcházelo také individuálním přístupem vedoucích a dobrou komunikací na pracovišti.

6) Zjistit, jaké pracovní dovednosti si účastníci výzkumného šetření za dobu v kavárně osvojili.

Účastníci si v kavárně Naše Café osvojili práci s kávou, latté art, práci s penězi, s lidmi, s podřízenými, kolegy, naučili se komunikovat a řešit krizové situace. Naučili se také obsluhovat kavárnu a péct dorty.

7) Zjistit, jak jim pomohla při zařazení do pracovního procesu terapeutická komunita.

Terapeutická komunita má v programu mimo jiné i pracovní terapie, kde se člověk naučí plnit povinnosti, dodržovat řád. V terapeutické komunitě se klienti naučí řádu, pokoře, zodpovědnosti, naučí se dodržovat časový harmonogram. Také se klientům zvýší sebevědomí. To vše klientům pomůže při zařazení do pracovního procesu.

10 DISKUZE

Informace, že se všichni participanti dozvěděli o kavárně Naše Café v P-centru nás nepřekvapuje, jelikož kavárnu provozuje Sociální družstvo Stabilita, které je dceřiným družstvem P-centra Olomouc. Podmínkou pro přijetí do zaměstnání pro naše participanty, bylo být klientem doléčovacího programu. Všichni naši participanti absolvovali terapeutickou komunitu. V diplomové práci Sedláčková (2015) uvádí, že všichni její respondenti prošli doléčovacím programem P-centra. V roce 2015 to bylo pro kavárnu Naše Café nutná podmínka. V dnešní době již projekt neživí dotace, tím pádem už nemusí být tyto podmínky striktně dodržovány. Jelikož kavárna Naše Café již nefunguje jako sociální podnik, kavárna je sama schopna fungovat a uživit se bez dotací. Nicméně sociální podnik P-centra kavárnou nekončí, jelikož na něj navazuje Dortovna. I přes to, že není kavárna závislá na dotacích a nemusí se řídit podmínkami, stále drží pracovní místa pro klienty P-centra a fungování kavárny pokračuje v projektových pravidlech.

Překvapuje nás, že například participant B dokonce opustil své zaměstnání, aby mohl pracovat v Naše Café. To vlastně znamená, že se tvůrcům kavárny povedlo vytvořit chráněné prostředí, které se stalo žádaným. Lákavé na tomto zaměstnání bylo také to, že nepožadovali čistý trestní rejstřík, což je pro velkou část osob přeléčených ze závislosti velký problém. Často hledají práce hůře už kvůli tomuto požadavku. V rozhovorech se participanti zmiňují několikrát o předsudcích. To je dalším problémem při hledání zaměstnání. Potíže při hledání zaměstnání činí i malé pracovní zkušenosti a návyky, nicméně to zrovna není případ našich participantů. Jeden participant dokonce pochází z oboru pohostinství a zkušenosti tak měl, další participant opustil zaměstnání kvůli tomuto, tím pádem už pracovní návyky také měl. Hodně je také naučila terapeutická komunita. I přes to však nastupovali participanti do zaměstnání s velkou chutí naučit se nové dovednosti. Sedláčková (2015) dospěla ve své praktické části diplomové práce k obdobným výsledkům, přičemž dva z jejich respondentů měli příležitostné pracovní zkušenosti, ve formě brigád a dva měli dlouhodobé zaměstnání.

Participanty výzkumného šetření možnost zaměstnání v Naše Café lákala, jednak kvůli možnosti se naučit něco nové, ale jednak také kvůli příjemnému pracovnímu prostředí. Zkušenosti však po participantech vyžadovány nebyly. Vše je vedoucí byli ochotni naučit. Od úplných základů. Participantů nebyli nikomu na obtíž, vedoucí měli dostatečnou trpělivost a i díky nim se participantů vypracovali až na baristy, jejichž úroveň přípravy kávy je dle názoru autorky vysoká a jde ruku v ruce s dnešními kávovými trendy. Participantů mají i nadále chuť se sami vzdělávat, navštěvovat kávová školení. Velmi se nám líbí hierarchický model v kavárně, kdy zaměstnanec začíná u nádobí a postupně se svou pílí může vypracovat až na vedoucí pozice. To se mnohokrát v jiných zaměstnáních neděje, navíc tam kolikrát nejsou zaměstnavatelé ochotni a nemají chuť a čas někoho vést od prvopočátku. Mnohdy je po uchazečích o zaměstnání požadována nesmyslně dlouhá praxe, ke které nemá uchazeč kde přijít. Proto je nám celý model kavárny neskutečně sympatický a domníváme se, že by se od této kavárny měly učit i ostatní firmy, které nefungují jako sociální podniky.

Proto jsou pro nás zářející výsledky diplomové práce Sociální podniky pro osoby po léčbě závislostí, kdy autorka uvádí, že se tři její respondenti nastoupili ihned na pozici kavárníka a pouze dva respondenti začínali na pozici pomocný kavárník (Sedláčková, 2015).

Většina našich participantů se účastní projektu od počátku a je zvláštní, že by v roce 2015 byla situace tak odlišná.

Byli jsme přesvědčeni, že participantů budou uvádět, že se jim dobře pracuje s lidmi se stejnou minulostí a velmi nás překvapilo, že tomu tak stoprocentně není. Dva z participantů uvedli, že zprvu to bylo příjemné, ale postupem času, jak se vyvíjeli, rostli nejen v práci, tak je to začalo „brzdit“. Jakoby se točili v kruhu. Nás to zjištění překvapilo, nicméně čím víc jsme nad tím přemýšleli, tím víc nám to přišlo logické. Participantů sice nechtějí úplně na svou minulost zapomenout, nicméně chtějí žít pro svou budoucnost. V době, kdy nastupují do zaměstnání noví klienti P-centra, kteří jsou krátce po léčbě, podle nás nastavují nepěkné zrcadlo těm, kteří jsou již dál. Naši

participanti už se nechtějí dívat zpět, proto je jim ta práce s těmito kolegy už nepříjemná. V momentě, kdy projekt začínal, nastupovali tam klienti ve stejné fázi a pracovalo se jim spolu dobře. Ale během let tam zůstalo jen pár zaměstnanců pracujících od samého začátku a k tomu se jim prostřídala spousta kolegů, kteří byli na počátku.

Potěšilo nás, že se participanti neseťkali s negativními ohlasy nebo poznámkami. Je pravda, že lidé nesouhlasící s tímto projektem nejspíš do kavárny nejdou. V kavárně se pohybují spíš lidé, kteří podporují P-centrum a projekt se jim líbí, nebo lidé, kteří mají rádi dobrou kávu a dokáží ocenit jejich snahu.

Zajímavým zjištěním pro nás je to, že participantům nevadí, že lidé v kavárně vědí o jejich předešlé závislosti. V terapeutické komunitě jsou klienti vybízeni, aby hovořili o své minulosti. Domníváme se, že tato skutečnost zapříčinila, že jsou naši participanti otevření a nestydí se za svou minulost a jsou připraveni o ní hovořit. Avšak problémy jim činí předsudky lidí, kdy toto přesně uvedli dva naši participanti.

Kavárna byla připravena na krizové situace, a to jednak preventivními opatřeními, kdy vedení kavárny často uskutečňovalo supervize s odborníky, tak i okamžitou aktuální reakcí na vyskytnuté potíže, například s chutí na drogu.

V rozhovorech se naši participanti často zmiňovali o tom, že měli zejména v těžkých začátcích podporu, a to často u vedení kavárny. Jeden participant dokonce přímo uvedl, že se zajímal o tuto práci právě z toho důvodu, že mu byli vedoucí pracovníci sympatičtí. Další participant se zase například zmiňuje o tom, že považoval tým kavárny za velice dobrý. Podle nás z tohoto vyplívá opravdu důležitý faktor úspěchu, co se týče pracovní rehabilitace osob po léčbě závislosti. V nynější době již v kavárně zakládající tým baristů není, ale vedoucí pozice vykonávají právě bývalí klienti P – centra, kteří jsou v kavárně nejdéle. Noví klienti doléčovacího programu v Olomouci, kteří dostanou práci v kavárně, či v dortovně Naše Café, se učí novým zkušenostem

právě od lidí, kteří ještě před pár lety stáli na stejném místě jako noví pracovníci kavárny. Považujeme to za velký úspěch celého projektu.

Z výsledků práce Sedláčkové (2015) vyplývá, že její respondenti hodnotí práci v Naše Café pozitivně. Ačkoli výzkumné šetření máme rozdílné, v závěru se shodujeme. I naši participanti by práci dalším klientům doporučili a hodnotí ji kladně.

11 SHRNUTÍ

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda klientům práce v projektu Naše Café pomohla se stabilizací a v následném uplatnění v pracovním životě.

Nejdříve jsme v teoretické části bakalářské práce definovali pojmy sociální podnik, terapeutická komunita a pracovní resocializace a rehabilitace. Dále jsme se věnovali popsání syndromu závislosti a nakonec jsme se zaměřili na P – centrum Olomouc a v poslední řadě jsme objasnili cíle sociálního podniku Naše Café.

V praktické části jsme uskutečnili kvalitativní výzkumné šetření, a to metodou strukturovaného rozhovoru, jehož cílem bylo zjistit, zda klientům práce v projektu přispěla k potřebné stabilizaci a zda přispívá k následnému uplatnění v pracovním světě.

Výsledky získané z tohoto výzkumného šetření nasvědčují tomu, že klientům práce v projektu Naše Café poskytla nové pracovní zkušenosti a dovednosti, klienti se v kavárně cítí bezpečně a je jim poskytována odborná pomoc, z čehož vyplývá, že kavárna pomáhá klientům se stabilizací. Naši účastníci jsou přesvědčeni, že by jim osvojené zkušenosti pomohly v dalším pracovním životě.

Pracovní seberealizace je nesmírně důležitá součást každodenního života a ovlivňuje nás nejen v práci. Jsme přesvědčeni, že toto téma, pracovní seberealizace, by si zasloužilo další prostudování, a to nejen v oblasti osob, kteří bojují se závislostí.

Bakalářskou práci lze využít jako zdroj informací o závislosti a o sociálním podnikání. Naše práce může být také příkladem pro osoby, které by rády vytvořily dobrý sociální podnik, přičemž z naší práce vyčte, jaké faktory jsou stěžejní pro práci s lidmi po léčbě se závislostí, co je třeba pro tyto lidi na pracovišti zajistit, na co si dát pozor a jak docílit profesního růstu.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

- DOLEJŠ, Martin, ed. et al. *"Dokážu to?" - teorie a praxe léčby závislosti: 21.-22.6.2012 Olomouc, [Umělecké centrum Univerzity Palackého Konvikt: bulletin abstraktů a odborných článků]*. Vyd. 1. Olomouc: P-centrum, 2012. 128 s. ISBN 978-80-260-2137-7.
- HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HUNČOVÁ, Magdalena. *Sociální ekonomika a sociální podnik*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. 181 s. Acta Universitatis Purkynianae; 134. Studia oeconomica. ISBN 978-80-7044-946-2.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KALINA, Kamil. *Terapeutická komunita: obecný model a jeho aplikace v léčbě závislosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 394 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2449-2.
- KALINA, Kamil a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. [Praha]: Úřad vlády České republiky, 2003- . sv. Monografie; no 1. ISBN 80-86734-05-6.
- KALINA, Kamil a kol. *Klinická adiktologie*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2015. 696 stran. Psyché. ISBN 978-80-247-4331-8
- KALINA, Kamil a kol. *Základy klinické adiktologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 388 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1411-0.
- KOOYMAN, Martien, DE LEON George, NEVŠÍMAL Petr. *Terapeutická komunita pro drogově závislé I.: vznik a vývoj*. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj, 2004. 239 s. ISBN 80-7106-876-4.
- KRATOCHVÍL, Stanislav. *Terapeutická komunita*. 1. vyd. Praha, 1979
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. 170 s. ISBN 978-80-7367-267-6.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
- RABOCH, Jiří, ed. et al. *DSM-5®: diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. První české vydání. Praha: Hogrefe - Testcentrum, 2015. liv, 1032 stran. ISBN 978-80-86471-52-5.

Sociální rehabilitace versus sociální podnikání - možnosti, příležitosti, rizika: sborník z konference v rámci projektu "Výměnou zkušeností se zahraničními partnery k inovaci a zkvalitnění sociálních služeb směřujících na trh práce - projekt Oblastní charity Hradec Králové". Hradec Králové: Oblastní charita Hradec Králové, 2012. 61 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-260-3852-8.

SEDLÁČKOVÁ, Martina. *Sociální podniky pro osoby po léčbě závislosti.* Olomouc, 2015. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Ústav speciálněpedagogických studií. Vedoucí diplomové práce Michal Růžička.

SVOBODA, Pavel. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 123 s. ISBN 978-80-244-3067-6.

SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava. *Sociální podnikání.* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. 117 s. ISBN 978-80-7372-683-6.

P – centrum [online]. [cit. 2016-06-24]. (Dostupné z: <http://www.p-centrum.cz/p-centrum/>)

Petr Šeda [online]. [cit. 2016-06-24]. (Dostupné z: <http://www.stabilita-olomouc.cz/>)

Petr Šeda [online] 2017 [cit. 2017-11-03]. (Dostupné z: <http://nasecafe.cz/dortovna>)

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR [online]. [cit. 2017-24-06]. (Dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/upravena-verze-mkn-10/>)

Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách [online] 2006 [cit. 2016-05-15] (Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast4>)

Úřad vlády České republiky [online]. [cit. 2017-24-05]. (Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/RCIAAML9SVI2>)

Jméno [online]. [cit. 2017-01-06]. (Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vlada-schvalila-vecny-zamer-zakona-o-socialnim-podnikani/1485284>)

Zákon č. 435/2004 Sb. O zaměstnanosti [online] 2004 [cit. 2017-05-15]. (Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/ZOZ_PLATNE_ZNENI_OD_1.4.2017.PDF)

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Podpora sociálního podnikání v ČR, registrační číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_016/0006098. [online] 2017 [cit. 2017-11-03]. (Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku/358-ac-aero-s-r-o2>)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Smudová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Olejníčková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Sociální podnik Naše Café – cesta klienta z terapeutické komunity do zaměstnání
Název v angličtině:	Social enterprise Naše Café- the journey of client from therapeutic community to work
Anotace práce:	Bakalářská práce se věnuje sociálnímu podniku Naše Café. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na sociální podnik, terapeutickou komunitu, P-centrum a podnik Naše Café. Praktická část byla vypracována na základě kvalitativního výzkumného šetření, který jsme prováděli metodou strukturovaného rozhovoru, kdy cílem bylo zjistit, zda klientům práce v projektu Naše Café pomohla se stabilizací a v následném uplatnění v pracovním životě.
Klíčová slova:	Terapeutická komunita, sociální podnik, pracovní rehabilitace, pracovní resocializace, závislost.
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis deals with topic of social enterprise Naše Café. Thesis is divided into the theoretical and practical part. Theoretical part is focused on social enterprise, therapeutic community, P-centrum, and social enterprise Naše Café. Practical part was created on basis of qualitative research by method semi-structural interview. Our aim was to find out, whether working in project Naše Café helped the clients with stabilization and future success in their work life.
Klíčová slova v angličtině:	Therapeutic community, Social enterprise, Work rehabilitation, reintegration in work, addiction.
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	43
Jazyk práce:	český